

הנדון: דרישה ליצירת נוהל בעניין תופעת ה"רופא-לוביסט"

בשם לובי 99 (חל"צ), ברצוננו לפנות אליך בבקשה לגבש נוהל שיחייב רופאים בגילוי נאות ייזום בעת מתן חוות דעת בכתב או בע"פ בעודם מייצגים בעלי עניין בוועדות הכנסת או הממשלה. לובי 99 הינו הלובי הציבורי הראשון בישראל, אשר שם לו למטרה לייצג את הציבור הרחב בהליכי חקיקה בנושאים חברתיים וכלכליים. 9,000 חברי הלובי משלמים סכום קבוע על-פי בחירתם, ובתמורה מקבלים זכות הצבעה בבחירת הנושאים אותם יקדם הארגון. בתום 2018, חברי הלובי בחרו את הנושא: המאבק בלוביסטים שפוגעים בבריאות הציבור. לאור זאת, אנו פונים אליך. להלן התייחסותנו:

1. לאחרונה אנו עדים לתופעה הולכת ומתרחבת של רופאים אשר מופיעים בפני ועדות הכנסת כמומחים בתחום בריאות הציבור, כדי להתנגד למיסוי מוצרים מזיקים, מקולה זירו עד לסיגריות אלקטרוניות. הרופאים אינם מגלים בצורה יזומה או מלאה את קשריהם עם חברות הטבק והמזון, כולל קבלת תמורה או טובת הנאה אחרת עבור ההתנגדות למיסוי המוצרים המזיקים. התופעה מכונה בציבור תופעת ה"רופא-לוביסט".
2. המקרה הבולט הינו העדות של פרופ' ארדן רובינשטיין במהלך הדיונים על מיסוי משקאות קלים בוועדת הכספים ב-7.12.2021, שבה פרופ' רובינשטיין ניסה להסתיר את עצם קבלת התמורה מהחברה המרכזית למשקאות (קוקה-קולה ישראל) עבור ההופעה¹. אבל זה ממש לא המקרה היחיד. מקרה דומה התרחש ב-25.1.2022 בוועדת הכספים, במסגרת הדיונים על מיסוי סיגריות אלקטרוניות². יש עוד דוגמאות רבות מהשנים האחרונות מדיונים בנושאי הגבלת פרסום טבק מוצרי טבק, סימון מזון מזיק (מדבקות אדומות) וכו'³.
3. על כן, אנו סבורים שהגיעה העת שהסתדרות הרופאים תקבע נוהל חד משמעי שיחייב רופאים אשר מציגים חוות דעת מומחה, בכתב או בע"פ, לחשוף באופן יזום ומלא כל טובת הנאה שקיבלו. לפי הדיווחים בתקשורת, הסתדרות הרופאים הישראלית (להלן: ה"ר") מודעת היטב לבעייתיות במצב הקיים. לדברי יו"ר לשכת האתיקה בהר"י, ד"ר תמי קרני: "ההופעה של פרופ' ארדון רובינשטיין בכנסת מביישת לא רק אותנו, אלא פוגעת גם בכבוד הרופאים"⁴.
4. קיימים היום מספר נהלים של הר"י אשר מייצרים תקדים שיכול להשליך גם על התופעה של "רופא - לוביסט". הראשון הוא הנוהל בעניין רופא שמשמש כעד מומחה⁵, שבו סעיף 33 קובע שרופא שנותן עדות

¹ רופא או נציג של קוקה קולה? מאחורי המופע המזורז בדיון על מיסוי משקאות ממותקים, שני אשכנזי 07.12.2021. <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001393538>

² הרופא הבכיר הכחיש בתוקף קשר לתעשיית האידי - אך "שכח" עובדה חשובה, רוני לינדר, 25.1.2022. https://www.themarker.com/news/health/.premium.HIGHLIGHT-1.10564285?utm_source=App_Share&utm_medium=Android_Native&utm_campaign=Share

³ נציג חברת הטבק "פיליפ מוריס" הוזמן לדבר בדיון על נזקי העישון בוועדת הבריאות, יעל פינקלשטיין 10.9.2020. <https://shakuf.co.il/14123>

⁴ ההופעה של הרופא הלוביסט בכנסת מביישת לא רק אותנו, אלא פוגעת גם בכבוד הרופאים, רוני לינדר 08.12.2021. <https://www.themarker.com/news/health/.premium.HIGHLIGHT-1.10450036>

⁵ נוהל הרופא כעד מומחה, הר"י 2002.

<https://www.ima.org.il/MainSiteNew/EditClinicalInstruction.aspx?ClinicalInstructionId=174>

מומחה "יציין אם יש או היה לו עניין אישי עם מי מבעלי הדין, לרבות המוסד הרפואי המעורב, המבטח או מי מעורכי הדין המעורבים במקרה". משמעות הנוהל הינה חובה אקטיבית על הרופא לגלות כל קשר, כולל קשר מסחרי, בינו לבין המעורבים האחרים בתיק בעת מתן עדות מומחה.

5. הנוהל של רופא המשמש כעד מומחה חודד ע"י הר"י במאי 2017, עם נייר עמדה בעניין "הקשר בין הרופאים לחברות הטבק"⁶. בנייר נכתב כי ראוי להתייחס למוצרי טבק בצורה שונה שהרי "השימוש בהם על פי הוראות היצרן אינו מביא תועלת כלשהי, אלא רק גורם לנזק בריאותי חמור ואף למוות". לכן הוחלט כי "לא מתקבל על הדעת שרופאים חלילה ימליצו או יעודדו שימוש כלשהו במוצרי טבק על סוגיהם השונים, וזאת כחלק מההתחייבויות האתיות לעשות טוב ולא להזיק". משמעות הדבר הינו איסור מוחלט על עדות מומחה של רופא בבית המשפט אשר מעודדת או ממליצה על שימוש במוצרי טבק. בנוסף, בנוהל של הר"י לכללים אתיים בפרסום מדעי – 2006 נכתב בסעיף ד כי "על כל חוקר המפרסם מאמר רפואי לגלות ולחשוף ביושר ובמידה מלאה כל ניגוד עניינים אפשרי היכול להשפיע על שיקול דעתו"⁷.
6. לאור כל האמור לעיל, ניתן להסיק שיש בנהלי הר"י תקדים והתחייבות להסדרת תופעת "רופא-לוביסט". לכן אנו מציעים לקבוע נוהל שיכלול את הנקודות הבאות:

א. גילוי נאות יזום בכתב ובע"פ בעת מתן חוות דעת בכנסת ובכל פורום ממשלתי אחר על ידי רופא. הגילוי הנאות יכלול גם פירוט לגבי קבלת תמורה או כל טובת הנאה מחברה מסחרית, וכן קשרי גומלין קודמים כמו השתתפות בוועדה מייצגת מטעם הגורם המסחרי, ביצועי מחקר משותף וכדומה.

ב. אין סיבה שדין מוצרי טבק יהיה שונה מדינם של משקאות מתוקים, שהרי בשני המקרים ישנן הוכחות מדעיות חד משמעויות לכך שמדובר במוצר ללא ערך תזונתי אשר גורם אך ורק לנזק בריאותי. לכן, מכיוון שהר"י בצדק החליטה לאסור על רופאים לעודד עישון בכל דרך, ראוי גם לאסור על רופאים להמליץ על שתייה מתוקה במסגרת חובתם המוסרית הבסיסית לא לגרום נזק.

7. לסיכום, אנו סבורים כי הגברת השקיפות של הקשרים בין רופאים לחברות מסחריות ובייחוד חברות מזון וטבק, בעת מתן עדות מומחה בוועדת הכנסת, השתתפות בוועדות ציבורית, וכלל הפורומים הממשלתיים, היא בעלת חשיבות עליונה בשמירה על מערכת בריאות נטולת השפעות זרות והיא אינטרס ראשון במעלה של הסתדרות הרופאים. חוסר גילוי נאות פוגע ביכולתם של מקבלי ההחלטות בכנסת ובממשלה לקבל נתונים אמינים בעת קביעת מדיניות ופוגע באימון הציבור בקהילת הרופאים. לכן אנו מבקשים לפרסם בהקדם נוהל חד וכוללני אשר יסדיר את גבולות ומגבלות הקשר בין רופאים לחברות מסחריות בעת מתן דעת מומחה מכול סוג.

8. נשמח לתאם בהקדם האפשרי מועד לפגישה בעניין על מנת לפרט את בקשתינו.

בכבוד רב,

עו"ד רחל גור
מנהלת תחום ממשלה
לובי 99

⁶ הקשר בין הרופא לחברות הטבק, הר"י מאיד 2017.
<https://www.ima.org.il/main/viewcontent.aspx?categoryid=10363>

⁷ כללי אתיקה בפרסום מדעי, הר"י 2006.
<https://www.ima.org.il/main/viewcontent.aspx?categoryid=1070>